

79.

Latvijas
Universitātes
starptautiskā
zinātniskā
konference

FRĪDRIHA CANDERA PIEMIŅAS SAGLABĀŠANA LATVIJAS UNIVERSITĀTES MUZEJĀ

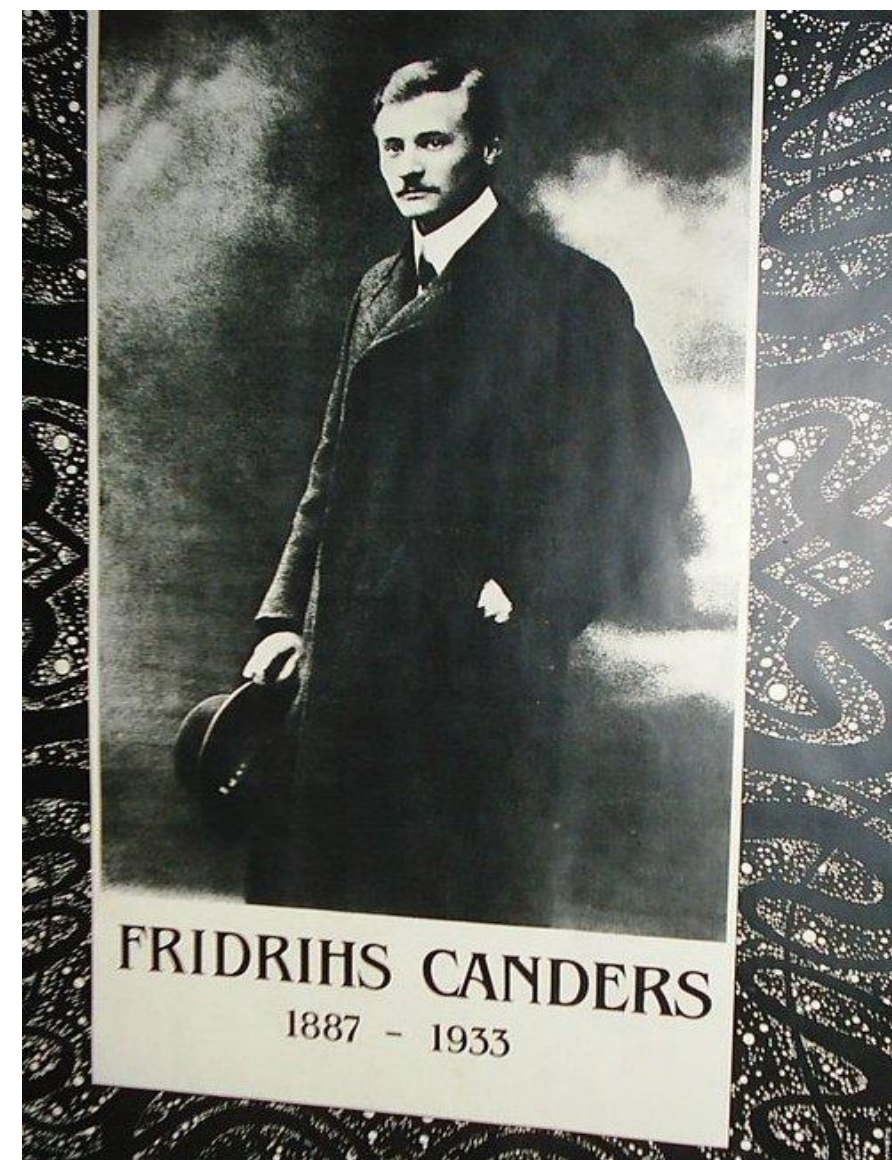
Gunta Vilka

Latvijas Universitātes Muzejs, Rīga

gunta.vilka@lu.lv

Frīdrihs Canders

Kosmonautikas teorijas pamatlicējs, inženieris izgudrotājs, padomju raķešbūves pionieris, dzimis Rīgā, mācījies Rīgas Politehniskajā institūtā, no 1915. gada dzīvoja un darbojās Maskavā. Galvenie sasniegumi – reaktīvais dzinējs, raķete “GIRD X”, grāmata “Проблемы полёта при помощи реактивных аппаратов”, Sergeja Koroļova skolotājs.

Frīdriha Candra memoriālā muzeja atklāšana

1987. gada septembrī bijušajā Canderu ģimenes namā Candra ielā 1 tika atklāta LPSR Valsts Muzeja filiāle – Frīdriha Candra memoriālais muzejs. Attēlā zinātnieka meita Astra Candere atklāšanas brīdī.

Muzeja slēgšana un pāriešana Latvijas Universitātes īpašumā

1990. gadā muzeju slēdza kā nerentablu kultūras iestādi, līdz interesi izrādīja Latvijas Universitātes Astronomiskā observatorija Jura Žagara personā (attēlā) un 1991. gadā muzeju pārņēma LU. Atskaite par muzeja darbību laika posmā no pārņemšanas līdz 2005. gadam tika sniegta LU 63. konferencē.

Muzeja piespiedu pārcelšanās

2004. gada decembrī muzejs bija spiests atstāt bijušo Canderu ģimenes namu, kas tika denacionalizēts un pārdots. Lielākā daļa ekspozīcijas tika pārcelta uz zinātnieka *Alma Mater* – Latvijas Universitātes ēku Raiņa bulvārī 19.

Zaudējumi

Muzejs zaudēja memoriālo statusu – turpmāk tas saucās Frīdriha Candra – kosmosa izpētes muzejs. Telpu trūkuma dēļ ekspozīcija vēl arvien izstādīta gaitenī, bet daļa bijušās ekspozīcijas atrodas citur. Attēlā – muzeja atvēršana jaunajās telpās **2005. gada** februārī.

Ieguvumi

Galvenie ieguvumi ir papildu iespējas apmeklētājiem - Astronomiskais tornis, Latvijas Universitātes jumta platforma un studentu karceris. Muzejam tika pievienota Latvijas astronomijas vēstures kolekcija. Tika atklāts miniplanētārijs.

Atrašanās Rīgas centrā arī piesaista papildu apmeklētājus. Attēlā – Saules pulksteņa atklāšana uz jumta platformas 2009. gada septembrī.

Svarīgākie notikumi Frīdriha Candra – kosmosa izpētes muzejā laika posmā no 2005. gada līdz 2020. gadam

Muzeja atklāšana jaunajās telpās
2005. gada 11. februārī.

LU 63. konferencē tiek nolasīts
referāts par muzeja līdzšinējo likteni.

Šis referāts ir publicēts LU Rakstu
sērijā “Zinātņu vēsture un
muzejniecība” un LU žurnālā
“Zvaigžņotā Debess”.

Tiek noslēgta sadarbība ar bijušā Canderu nama jauno īpašnieku par 2 istabu saglabāšanu kā zinātnieka piemiņas vietu – Canderas istaba un izstāžu zāle. No muzeja puses vienošanās tika izpildīta – ierādītās telpas tika iekārtotas. No īpašnieku puses zaudējumi – nozagti un sabojāti muzeja priekšmeti.

Piemineklis Frīdriham Canderam Lielajos kapos

2005. gada 4. novembrī Rīgas Lielajos kapos, Canderu ģimenes kapa vietā tika uzstādīts piemineklis Frīdriham Canderam un veikta simboliska pārapbedīšana – atvesta urna ar zemi no zinātnieka kapa vietas Kislovodskā.

2006. un 2007. gads

Žurnālā “Terra” publicēts raksts par Frīdriha Canderu muzeju.

Muzejā tiek filmēti ar Canderu un kosmonautiku sasiṭīti siṡeti, pēc “Lauku Avīzes” veiktās aptaujas Canders ir 80. ievērojamākais cilvēks Latvijā.

Tiek filmēts siṡets par Frīdrihu Canderu raidījuma “Futūršoks”.

2006. gada nogalē tiek lauzts sadarbības līgums ar jauno Canderu nama īpašnieku – zaudējumu un apmeklētāju trūkuma dēļ.

2008. gadā pēc vienošanās ar Canderu mājas jauno īpašnieku, bija paredzēts uzstādīt pie mājas piemiņas plāksni F. Canderam. Projekts bija izveidots, saskaņots, apstiprināts Kultūras pieminekļu pārvaldē un jau sākts izgatavot, kad īpašnieki atteica tā uzstādīšanu un uzsāka mājas pārdošanas procesu.

2009. un 2010. gads

Muzeja telpās Raiņa bulvārī 19 notiek Zinātnieku nakts pasākums – attēlā.

Muzejā filmē daļu sižeta televīzijas raidījumam “Ielas garumā”, kurš veltīts Bārtas/Candera ielai. Tā kā bijusī Canderu ģimenes māja tiek pārdota izsolē, par Frīdriha Candera dzīvi, darbību un viņa muzeju tiek runāts šeit.

Muzejā tika filmēts raidījums “TOP 10”, veltīts Frīdriham Canderam.

Žurnālā “Leģendas” publicēts raksts par zinātnieku.

2011. gadā Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā konferencē “Ar skatu no kosmosa”, veltītai pirmā cilvēka lidojumam kosmosā, tika nolasīts referāts “Frīdriha Candra piemiņa Latvijā un pasaulē”.

Šis referāts tika publicēts LU izdevumā “Zvaigžņotā Debess”. Muzejs ieguva attēlus ar konferences viesu kosmonauta Anatolija Solovjova autogrāfu. Tika noslēgta vienošanās par muzeja materiālu deponēšanu izstādei veltītai Jurijam Gagrīnam P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja Kosmonautikas zālē.

2012. gads – Frīdriham Canderam 125

Frīdriha Candra jubilejas gadā pēc muzeja un LU Astronomiskā institūta lūguma Latvijas Pasts izlaida zinātniekam veltītu pasta aploksni un pastmarku.

Žurnālā “Ilustrētā zinātne junioriem” tika publicēts raksts par Frīdrihu Canderu.

Tika rīkotas vairākas Candra piemiņai veltītas izstādes. Muzejs deponēja materiālus izstādei fabrikā “RER” - bijusī fabrika “Provodņik”, kur Canders strādāja pēc Rīgas Politehniskā institūta beigšanas.

Tika deponēti materiāli izstādei LU Daudznozaru bibliotēkā.

2012. gadā Zinātnieku nakts ietvaros muzejā tika rīkota Raķešu nakts.

Programmā bija dažādi pasākumi bērniem un skolēniem – uzbūvē un palaid raķeti, iespēja izšaut raķeti, uzzīmēt raķeti. Vecāko klašu skolēniem, studentiem un pieaugušajiem tika demonstrēta filma par Frīdrihu Canderu, prezentācija par viņa dzīvi, filma par aktuālajiem notikumiem Starptautiskajā kosmiskajā stacijā, piedāvāts tests.

Raķešu nakts

Zinātnieku nakts Frīdriha Candra – kosmosa izpētes muzejā

2012. gada 28. septembrī Zinātnieku nakts ietvaros Latvijas Universitātē atzīmēsim rīdzinieka, raķešbūves pioniera Frīdriha Candra 125. dzimšanas dienu.

Sākums 19:00

Programmā piedāvājam:

Noskatīties filmu par Frīdrihu Canderu
Noskatīties prezentāciju par Frīdriha Candra dzīvi un darbību
Iespēju pašam „izstaigāt” Starptautisko kosmisko staciju
Iespēju sekot līdzi notikumiem Starptautiskajā kosmiskajā stacijā

Sacensības un konkursi:

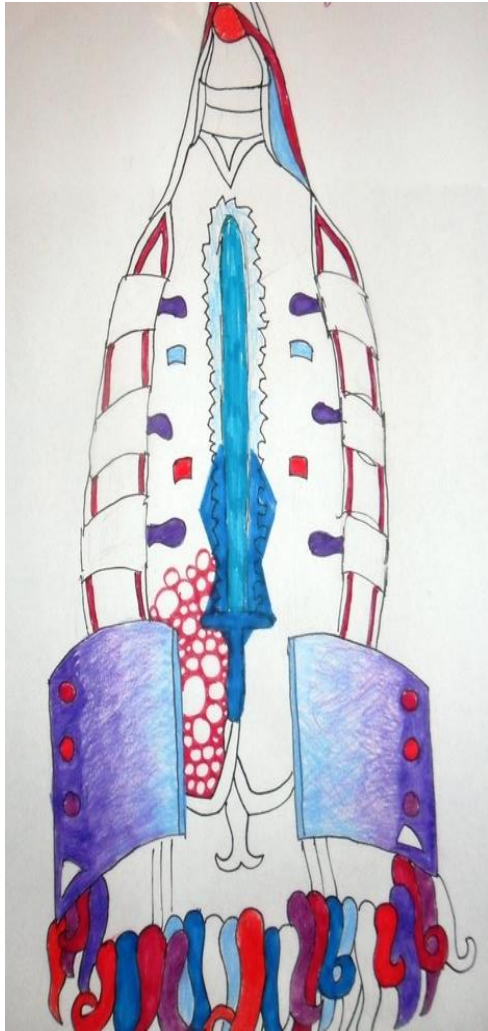
Raķetes modeļa šaušana tālumā
Raķetes modeļa izveidošana un palaišana
Raķešu zīmējumu konkurss
Jautājumu konkurss „Ko tu zini par kosmosu, kosmonautiku un raķetēm?”

Tie, kas visur piedalās, saņem simboliskas balvas

Piedāvājam iespēju nofotografēties kosmonauta veidolā un kopā ar Frīdrihu Canderu

Pasākums notiks Latvijas Universitātes galvenās ēkas Raiņa bulvārī 19 vestibulā un garderobē

2013. un 2014. gads

Kinoteātrī "Splendid Palace" tika atklāta izstāde "Mana Rīga", veltīta ievērojamiem rīdziniekiem, tai skaitā bija izstādīti materiāli, kas veltīti F. Canderam.

Muzejā tika filmēts sižets par Frīdrihu Canderu un kosmonautiku saistībā ar gatavošanos Latvijas dalībai Eiropas Kosmosa aģentūrā.

Biedrība "Atklāj Rīgu" veidoja izstādi "100 lietas, ko tu nezināji par Rīgu", kur bija redzami arī materiāli par Frīdrihu Canderu.

2015. un 2016. gads

Prezentēts ziņojums „Фридрих Цандер и его музей в Риге” IX zinātniski praktiskajā konferencē Maskavā „История техники и музейное дело”. Tas tika publicēta izdevumā „История техники и музейное дело” Nr. 8.

Tikšanās ar kosmonautu Juriju Baturinu biedrības “Kultūras līnija” organizētajā pasākumā – muzejs kā dāvanu saņem kosmonauta sarakstītu grāmatu un fotogrāfiju ar autogrāfu.

2016. gadā no mākslinieka Viktora Suškeviča saņemts dāvinājumā Frīdriha Candra ģipša portrets.

TV raidījums “Ielas garumā” filmē materiālu par LU ēku un Candra muzeju tajā.

ИСТОРИЯ
ТЕХНИКИ
И МУЗЕЙНОЕ
ДЕЛО

Выпуск 8

Материалы IX Международной
научно-практической конференции
1–3 декабря 2015 года

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
ПОЛИТЕХНИЧЕСКИЙ МУЗЕЙ

ИНСТИТУТ ИСТОРИИ
ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ И ТЕХНИКИ
ИМЕНИ С.И. ВАВИЛОВА РАН

АССОЦИАЦИЯ СОДЕЙСТВИЯ
РАЗВИТИЮ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИХ
МУЗЕЕВ «АМНИТ»

Москва 2016

Latvijas
Universitātes
starptautiskā
zinātniskā
konference

Frīdriham Canderam 130

2017. gadā muzejs iegūst savā īpašumā mākslinieka Voldemāra Rapiķa veidoto Frīdriha Candra krūšutēlu, kas tika veidots Rīgas Tehniskās universitātes muzejam un sākotnēji tur atradās.

LTV1 muzejā filmē raidījuma “Izgudrotāji” daļu, veltītu Canderam, Latvijas Radio 4 raidījumu ciklā “100 знаменитых латвийцев” ir intervija par F. Canderu un viņa muzeju.

Ceļojošā izstāde

2017. gadā izveidota pārvietojamā izstāde par F. Canderu. Četrās planšetēs aprakstīta ievērojamā raķešu konstruktora dzīve un viņa izgudrojumi, kas vairākos gadījumos bija pirmie pasaulē: raķetes-aeroplāna ideja, saules bura, gravitācijas manevrs, planējošā nolaišanās atmosfērā, ekonomisks pārlidojums no planētas uz planētu.

VIZIONĀRS FRĪDRIHS CANDERS VIRSOTNE

Praktisko darbu pie dzinēja radīšanas F. Canders bija uzsācis jau dažus gadus atpakaļ, kad mājas apstākļos no pārtaisītas lodlampas tapa šķidrās degvielas raķešdzinēja prototips OR-1. Koroļova grupā viņš izveidoja jau nopietnāku dzinēju OR-2.

Darbs pie dzinēja veicās labi, bet F. Canders bija stipri pārpūlējies, un S. Koroļovs izgādāja viņam ceļazīmi uz Kislovodskas kūrortu. Lai ietaupītu naudu, kas bija vajadzīga ģimenei, Frīdrihs Canders nopirka pašu lētāko biļeti. Ceļā viņš saslima ar tīfu un 1933. gada 28. martā Kislovodskā mira.

F. Canders izveidotā raķešdzinēja prototipa OR-1 detaļas.

Astoņus mēnešus vēlāk, 1933. gada 25. novembrī startēja Padomju Savienībā pirmā rakete GIRD-X, kas bija aprīkota ar F. Candera grupas radīto šķidrās degvielas raķešdzinēju. Tā bija Frīdriha Candera sasniegumu virsotne, kuru, diemžēl, pats konstruktors vairs nepieredzēja.

Dzinēja OR-1 maketis F. Candera – kosmosa izpētes muzejā.

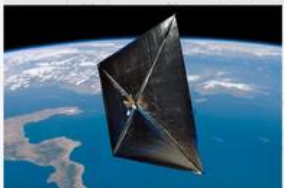
Padomju Savienības pirmā šķidrās degvielas rakete GIRD-X. Nick Stevens attēls

Konstruktoru grupa pie raķetes GIRD-X. Pirmās no kreisās: S. Koroļovs.

SAULES BURĀ

F. Canders 1925. gadā detalizēti aprakstīja Saules buru, kuru dzen uz priekšu Saules gaismas radītais spiediens. Lai bura darbotos, tai jābūt ļoti lielai un plānai. 21. gadsimta sākumā Saules bura vairākas reizes izmēģināta kosmosā, bet vēl nav atklājusi savu potenciālu.

NASA Saules bura NanoSail-D2

F. Candera – kosmosa izpētes muzejs

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
KOŅOS 1919

2017. gadā Rīgā notiek Eiropas Planētu zinātnes kongress, kur izvietots Frīdriham Canderam veltīts stends, demonstrēts reklāmas rullītis par muzeju. Muzejam ir veltīta sadaļa brošūrā, kurā reklamētas ar astronomiju un kosmonautiku saistītās iestādes Latvijā. Kongresa laikā Latvijas ekonomikas ministre Dana Reizniece-Ozola savā referātā “The Role of the Space Industry in Latvia” piemin Candra devumu šajā nozarē. Vairāki kongresa dalībnieki pēc stenda apskates apmeklēja Candra muzeju.

Par godu Frīdriha Candra 130. gadadienai muzejā atklāta mākslinieka Jura Zvirbuļa akvareļu izstāde “Sapnis par lidojumu”. Šis akvareļu cikls tika pasūtīts Frīdriha Candra memoriālā muzeja atklāšanai 1987. gadā, bet kopš pārcelšanās vietas trūkuma dēļ netika izstādīts. Izstādes atklāšanas laikā mākslinieks uzdāvināja muzejam vēl divus akvareļus par kosmosa tēmu.

SAPNIS PAR LIDOJUMU

Jura Zvirbuļa akvareļi

Frīdriham Canderam 130

19.09.2017 – 31.01.2018

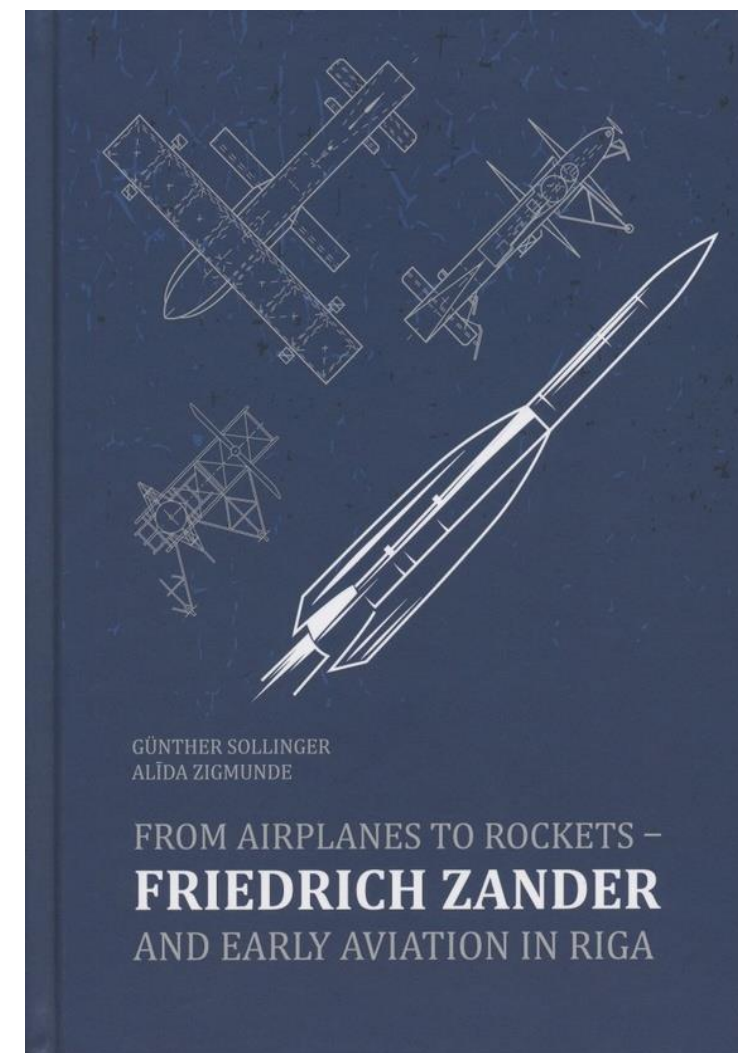
Latvijas Universitātē, Raiņa bulvārī 19, Rīgā,
4.stāvā muzeja zālē (415. telpā)

Izstāde apmeklējama bez maksas
Iepriekš piesakoties pa telefonu
☎ 26539970

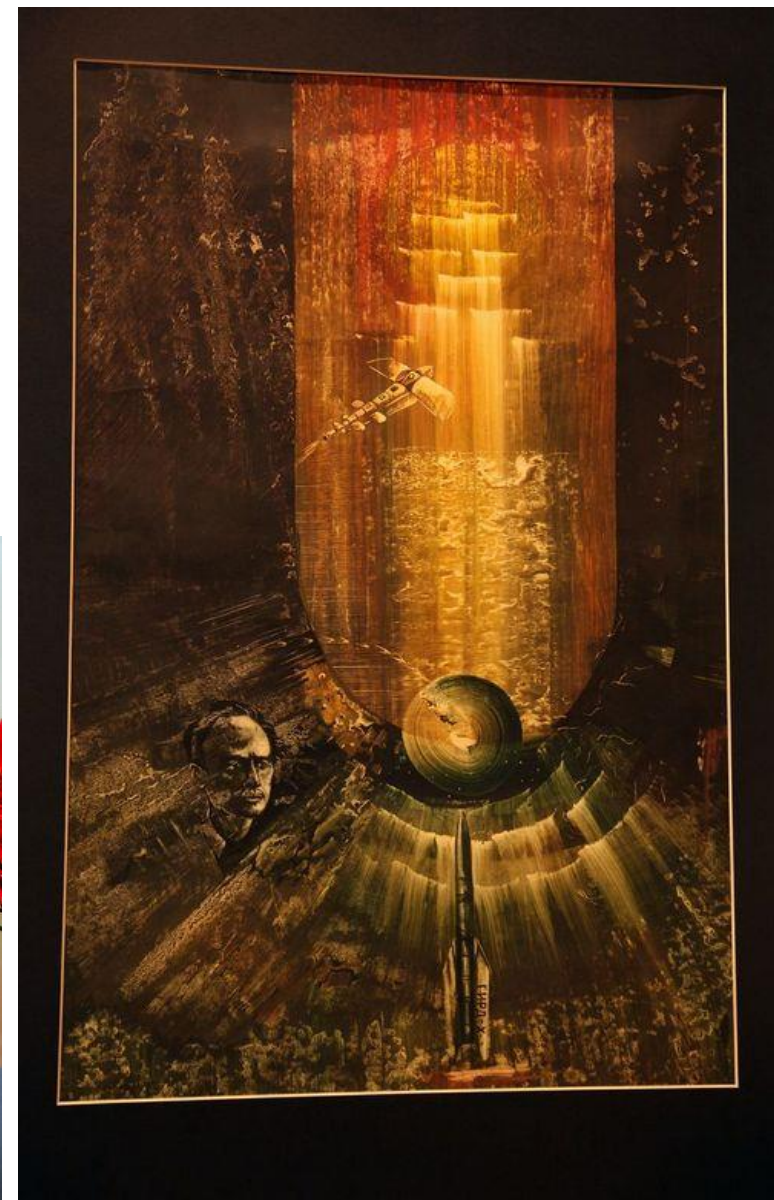
LU Zinātņu un tehnikas
vēstures muzejs

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

2018. gadā izdota Rīgas Tehniskās universitātes pētnieces Alīdas Zigmundes un Gintera Solingera grāmata “No lidmašīnām līdz raķetēm – Frīdrihs Canders un aviācijas pirmsākumi Rīgā”, kuras tapšanā muzejs palīdzēja ar materiāliem un attēliem, recenzēja to.

2019. gadā Latvijas Universitātes Muzejs izdod pirmo Muzeja sērijas grāmatu – “Zvirbulis. Kosmoss. Akvareļi”. Tajā ir Frīdriham Canderam un kosmonautikas tēmai veltīto mākslinieka Jura Zvirbuļa akvareļu reprodukcijas.

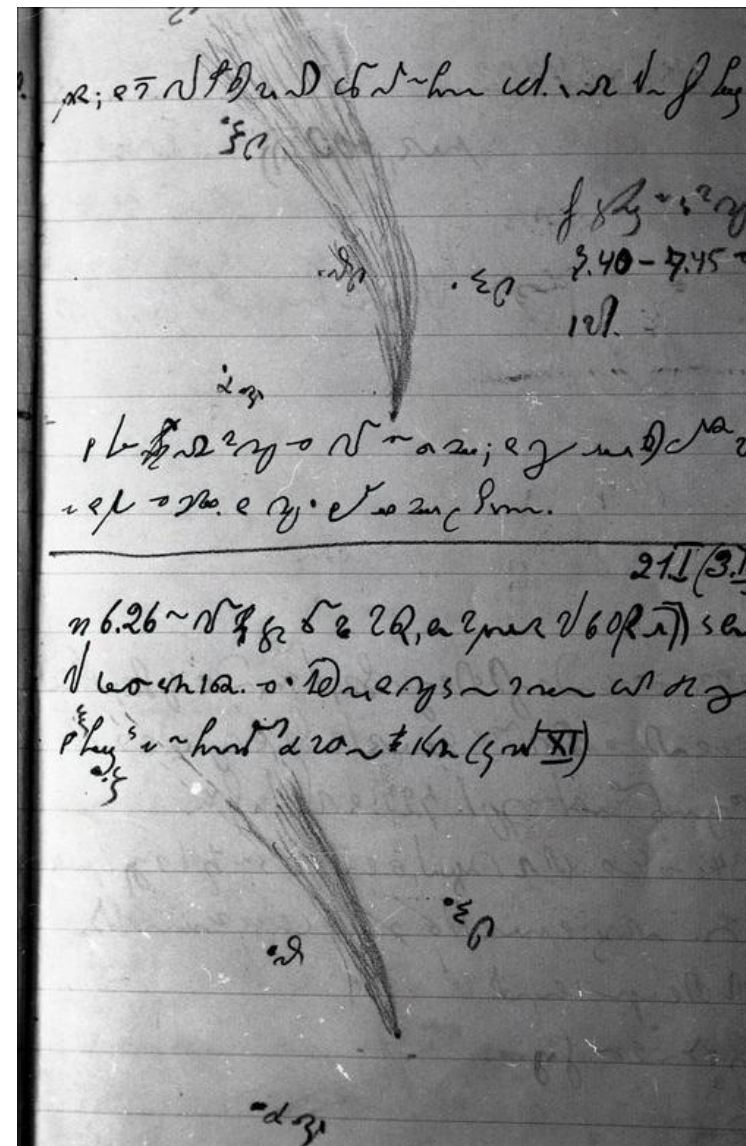
2019. gadā notiek sadarbība ar kosmonautu Aleksandru Aleksandrovu, kura vecāki strādāja kopā ar Frīdrihu Canderu un Sergeju Koroļovu. Veikta materiālu apmaiņa, kosmonauts uzdāvina muzejam savu grāmatu, veltītu Canderam un reaktīvās kustības pētīšanas grupai “ГИРД”.

2020. gadā Ventspils Augstskola izdod rakstu krājumu “Inženieris Frīdrihs Canders”, grāmatas atklāšanā piedalās Frīdriha Candra muzeja darbinieki, kosmonauts Aleksandrs Aleksandrovs un profesors Juris Žagars – grāmatas idejas autors un bijušais Candra memoriālā muzeja vadītājs. Muzejs dāvināja Ventspils Augstskolas bibliotēkai grāmatu “Zvirbulis. Kosmoss. Akvareļi”.

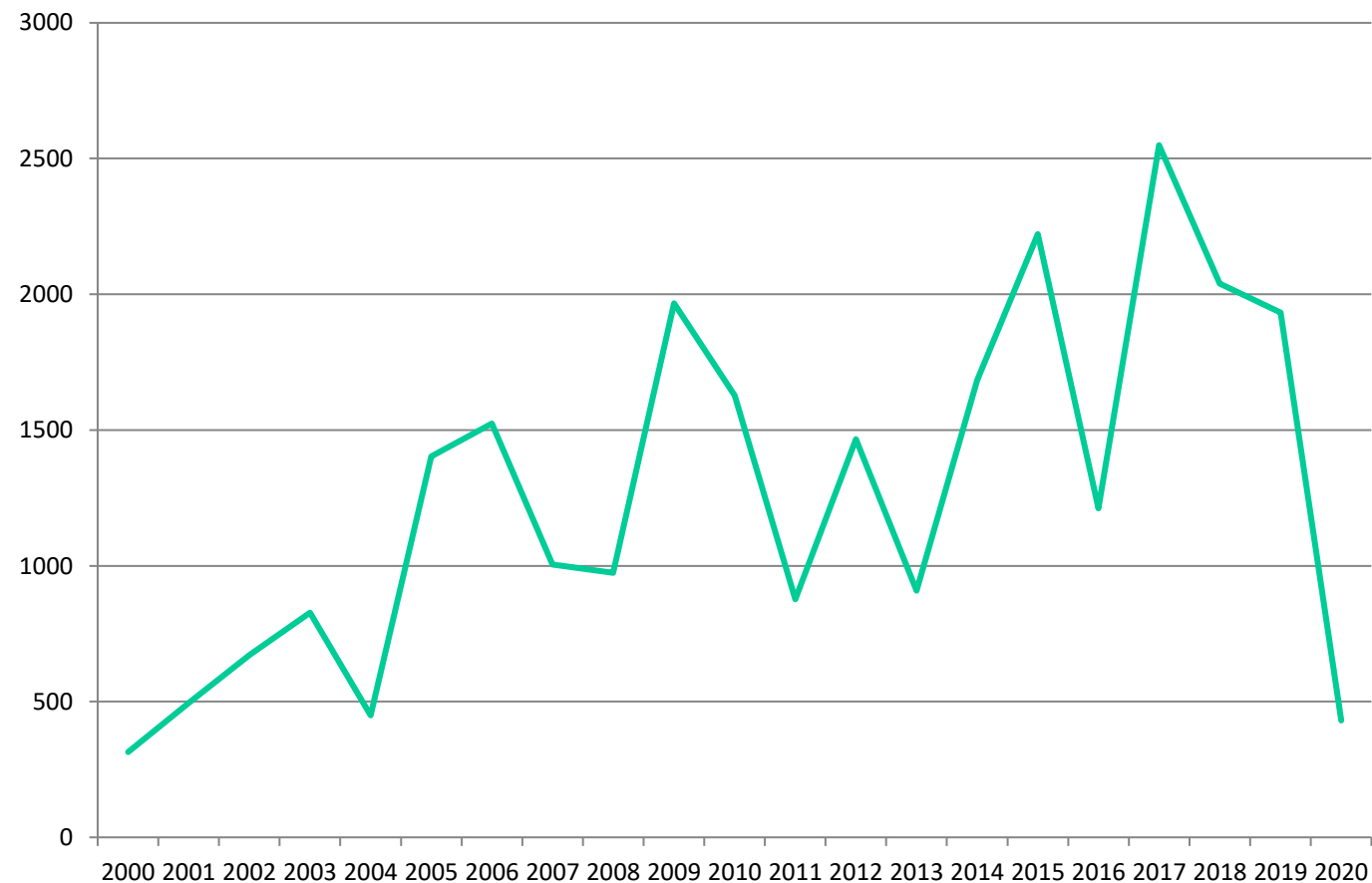
2020. gadā ārkārtas situācijas mājsēdes laikā Frīdriha Candra un Latvijas astronomijas kolekcija publicējusi ar F. Canderu saistītus pētījumus: “Ar ko iesākās Frīdriha Candra piemiņas saglabāšana Latvijā”, “Aplūkojot komētu zem lupas tā pārvērtās par citu komētu” - par komētu, ko Canders novēroja un aprakstīja savā dienasgrāmatā.

Noslēgumā pārskats par apmeklētāju skaitu muzejā 2000. – 2020. gadā.

Apmeklētāju skaits, 2000 - 2020

Paldies par uzmanību!

